

Vilius MIZARAS

GYVENIMAS PRAĖJO PRO ŠALĮ

Kai kurie žmonės, ateidami į pasaulį, atsineša su savim norus sukurti ką nors gero ar gražaus. Bet tiems norams įkūnyti reikia valios, darbštumo, sveikatos ir kitų palankių aplinkybių. Apie gėrio ar grožio srityse šį tą naudingo visuomenei nuveikusius rašomi šilti prisiminimai knygose ir žurnaluose. Bet gal kartais dera prisiminti ir tuos, kuriems nieko ar beveik nieko nuveikti nepavyko, nes sutrukė nenumatytos kliūtys gyvenimo kely. Apie tai samprotauja „Krantų“ autorius Vilius MIZARAS.

*Eina mano jaunystė, praeina
Kaip žydėjimas vyšnios baltos.
Tik gegužiai jos tolimą dainą
Dar dažnai naktimis atkartos.*

Antanas Dinsmanas

Kai Antanas perskaitė šį savo eilėraštį, aš prikibau, kad jis pasisavino Salomėjos Nėries įvaizdį. Sunku, aišku, tiksliai beprisiminti, ką kalbėjom beveik prieš šešiasdešimt metų. Bet, man regis, jis įrodinėjo, kad tuo vyšnios žydėjimu gali žavėtis kiekvienas ir kiekvienas gali apie jį rašyti.

Tačiau aiškiai prisimenu, kad pirmą sykį jį pamačiau per mokyklos langą. Suolo draugas Kėstis (taip visi vadinom bendraklašį Kęstutį Nastopką) sušuko:

– Žiūrėk, Dinsmanas eina!

Pašokęs pamačiau energingai gatve žingsniuojantį šviesiu švarkeliu apsirengusį vaikina.

Mes, eiles rašantys ar bent jomis besidomintys, dideliais autoritetais tada laikėm kiek anksčiau kitą mokyklą baigusius Vaidotą Spudą ir Antaną Dinsmaną. Rodos, Kėstis man pasakojo, kaip Antanas nusipelnė autoritetą – jis susirašinėjęs su Antanu Venclova. Vėliau, jau susipažinęs su Antanu, išsiaiškinau, kad jis Venclovai buvo nusiuntęs tik du laiškus su savo eiliavimo pavyzdžiais, prašydamas juos įvertinti. Ir į abu gavo atsakymus, kuriuos man parodė. Mokykloje literatūros mokytoja apie Venclovą mums kalbėjo su pašaipą, bet, perskaitęs tuos atsakymus, pajutau jam didžiulę pagarbą. Venclova, pats daug rašantis, verčiantis ir einantis įvairias aukštas pareigas, rado laiko ir noro kruopščiai panagrinėti nepažįstamo provincijos jaunuolio eiles, kai ką paaiškinti, svarbiausia – padrąsinti ir patarti nemesti plunksnos.

Po to pirmo pamatymo per langą Antanas mano akiraty ilgai nebeprasirodė. Biržų rajono laikraštis dažnokai spausdindavo tik Vaidoto eiles. Kartą to laikraščio organizuojamo literatūrinio konkurso metu abu už eilėraščius gavom premijas – jis pirmąją, aš antrąją. Ta premija man sukėlė dvejojimą įspūdį. Pats faktas buvo malonus, bet kartu ir pikta, kad už

LIFE HAS PASSED THEM BY

Some people coming into the world bring a wish to create something good and beautiful. However, if you want to fulfil this wish, you need willpower, industriousness, good health and favourable circumstances. Fond memories are often presented in books and journals about those who have accomplished something good in the fields of products and beauty. Nevertheless, we sometimes need to remember those who have achieved almost nothing in these fields, because of unforeseen obstacles thrown down in the path of life. This is the main subject of the article by Vilius MIZARAS.

tokį šlamštą premijas duoda. Eilėraštis jau tada man pačiam atrodė skystas.

O paties Vaidoto ilgai nepažinau. Kažkas jį man buvo rodęs irgi tik iš tolo.

Iš arčiau jį pamačiau smarkiai bėgantį. Aš ėjau Vytauto gatve, jisai – su irgi eiles rašiusiu Vytautu Valioniu traukė įstrižai Janonio aikšte nuo turgavietės. Turėjom susitikti. Bet staiga Spudas ėmė bėgti, o kažkas kitas – jam iš paskos. Pasukį jie visi kažkur dingo.

Kaip vėliau leipdamas juokais aiškino Vytautas, ėjo jie per turgų, ir Spudas iš vieno prekiautojo rogių nudžiovė botagą. Žingsniuoja ir linksmai pliauškina. Bet botago savininkas vagystę pastebėjo ir ėmė vagį vytis.

Tokių komiškų nuotykių, atsitikdavusių su Spudu, eik žinok – tikrų ar poetiškai prifantazuotų – Vytautas paskui yra pripasakojęs ir daugiau. O iš vieno tikro juokėsi ir visa laikraščio redakcija. Bet Spudą greit užpuolė sunki liga, ir jis staiga surimtėjo. Susipažinau su juo jau visai liūdnu. Kalbėjo pagyti nebeturįs vilties, bet vis dėlto man, važiuojančiam į Rygą, davė receptą ir paprašė atvežti tik Latvijoje gaunamų vaistų. Kai atvežiau, atėjo į Vytauto kambarį jų pasiimti, pastatė ant stalo butelį degtinės, bet pats jos atsiskakė. Tada degtinės nė lašo neimdavau ir aš, ir Vytautas butelį padėjo prie stalo ant grindų. Sėdėjo Vaidotas prie lango, apsibintavęs kaklą, ir, rodos, visi trys tylėjom. Jei ką ir kalbėjom, tai mažai.

Dvi savaitės prieš mirtį atsiuntė jis Vytautui paskutinį savo eilėraštį apie kalnelį, smėlį ir mėlynas pušis. Parašytas verlibru, bet aš jį visą iš karto įsiminiau. Ir dabar, kai pamatau kur smėlyne pušis, pats jį visą mintyse sau perskaitau. O skaitydamas matau Vaidotą su itin į akis krintančiu apibintuotu kaklu.

Gal tokį jį mačiau ir per jo trisdešimtmetį. Originaliai paminėti šią datą sugalvojo daugiausia už mus visus eilių prirašęs Kostas Fedaravičius. Jis suplanavo – sumesim, nebeprisimenu po kiek, rublių, jis užsakys alaus bačką, užkandos ir, susirinkę nedidele kompanija pas jį, dalinsimės prisiminimais, skaitysim eiles, o vėliau pasodinsim pušį. Bet pamąstęs

Antanas Dinsmanas. Biržai, 1960. Danutės Balbierienės archyvas

jis vietoj piniginio indėlio man davė kitą uždavinį – ateinant atsivesti dvi gražias panas, kad pašeiminkautų ir kompaniją pajavairintų.

Man patikėto uždavinio įvykdymu Kostas buvo patenkintas. Ir visas vakaras praėjo gana iškilmingai, nors kartu rimtai ir liūdnei. Pedagogas Vytautas Stanikūnas, vėliau žinomas kaip Rumšiškių muziejaus steigėjas ir vadovas, kalbėjo ne vien apie Vaidotą, bet ir apie literatūrą apskritai, Jonas Strielkūnas skaitė Vaidoto ir savo eiles. Ką kalbėjom Kostas ir aš, nebepprisimenu. Dar keli, nesusiję su literatūra, tik klausėsi. Renginys tęsėsi iki pat ryto.

Tik pušies, nors buvom nužiūrėję mažą pušelę ir jai kitą vietą, nebepasodinom. Dėl to buvo kaltas Kosto kambario šeimininkas, šia proga padaręs per daug skanų ir per daug stiprų alų.

Ligos visą gyvenimą kankino ir mane. Gydžiausi įvairiose ligoninėse, kurių nelabai norisi prisiminti. Išskyrus vieną – Rygos psichoneurologinę. Tą jos skyrių, kuriame gulėjau, prisimenu net su nostalgija. Kitose ligoninėse kankino nuobodulys, o ten buvo įdomu ir net linksma. Niekur kitur ilgesnį laiką vienoje vietoje nesu bendravęs su tiek protingų ir talentingų žmonių. Nemalonu iš ten prisiminti tik vieną momentą, dėl kurio patyriau gėdą.

Salės vidury stovėjo pianinas, kuriuo skambindavo kas norėdavo. Bet visas skyrius susirinkdavo tik tada, kai skambindavo Kleinbergas. Kuo jis užsiiminėjo už ligoninės ribų, užmiršau.

Sykį skambina Kleinbergas ir žvilgčioja į mane. Kartoja tą melodiją ir žiūri dar įdėmiau. Neiškentęs klausia:

– Pažįsti?

Prisipažinau, kad nepažįstu. Tada jis vėl palinko prie klaviatūros ir užgiedojo: „Lietuva, tėvyne mūsų...“ Vėl pažiūrėjo į mane, palingavo galva ir atsiduso. O aš į žemę norėjau įlįsti.

Daugumos iš tų ligoninės beįdrų likimo nežinau. Apie kai kuriuos paskaitau enciklopedijose, prisiminimų knygose ar žurnaluose. Vieno, išmokusio mane rūkyti, lankau paveikslų parodas. O dar vieną, iki šiol gyvą ir linksmą, neretai matau per televizorių – dainuojantį ar duodantį interviu.

Gal linksmiausias ir draugiškiausias skyriuje buvo Rafailas Zaksas. Sužinojęs, kad aš lietuvis, iš karto pasigyrė: jis pažįstas dar vieną lietuvių – Antaną Dinsmaną. Apie Antaną jis tada žinojo daugiau už mane – kartu tarnavę kariuomenėje kažkur pietuose. Rikiuotėje, kaitinant saulei, ilgai tekdavo stovėti neprisidengtomis galvomis. Daugelis nualpdavę, o Rafailui prasidėjusios haliucinacijos – girdėjosi realiai nesklindantys balsai. Nuo tų haliucinacijų jis ir gydėsi.

Kai jau dirbau Biržų laikraštyje, Vytautas Valionis kartą pasakė, kad pasirodęs Dinsmanas, atnešęs spausdinti eilių. O kitą sykį pasikvietė į savo kambarį, ir, dar tarpdury laikydamas lapą rankoje, ėmė garsiai skaityti. Viena eilėrašty buvo kažkas apie narsiausią žemės karį. Aš pasakiau, kad nežinau, kas toj žemėj narsiausias, eilėrašty nepaaiškinta. Tada prie lango stovėjęs, rūkęs papirosą ir iki šiol tylėjęs vyrukas pareiškė:

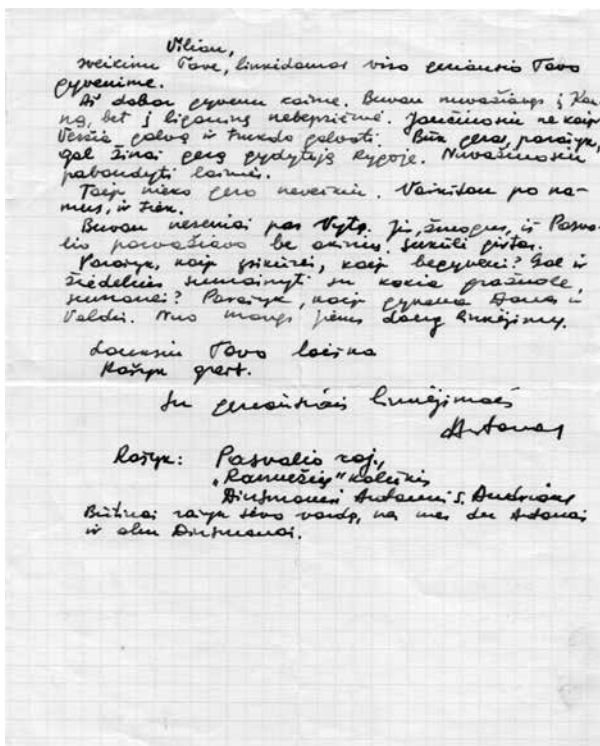
– Nesuprantu, kaip toks tamsus žmogus gali dirbt redakcijoj.

Vytautas nusikvatojęs paaiškino, kad man iš tikro gėda nežinoti, jog narsiausias žemėje karys yra tarybinis. O apie jį parašė prie lango stovintis Antanas Dinsmanas. Tada pirmą kartą ir paspaudėm vienas kitam rankas.

Iš to narsiausio kario šaipėsi ir pats eilėraščio autorius, kaip išsiaiškinom, neseniai grįžęs iš ligoninės, kur irgi norėjęs išvartyti toje pačioje tarybinėje kariuomenėje gautas haliucinacijas.

Rašydamas pagalvojau, kad, ko gero, supainiosiu susitikimų su Antanu ir kitų įvykių chronologiją. Senatvėje galvoj daug kas painiojasi ir daug kas užsimiršta. Net nebeprisime nu, dėl kokių ligų požymių, be nemigos, buvau įsiprašęs į minėtą Rygos ligoninę. Haliucinacijų aš tikrai nei mačiau, nei girdėjau. Vieną, tiesa, vėliau mačiau, ir truko gal kokią minutę. Grįžtant po kelias dienas šurmuliavusių pusseserės Danutės vestuvių, prieš tramvajaus bėgius man ėmė lėkti balti žvėreliai. Pasitrinu akis – nebebėga. Bet dar iš ligoninės bendrų buvau prisiklausęs pasakojimų apie tokius dalykus ir nenusigandau.

Antano Dinsmano laiško Viliui Mizarui faksimilė.
Vilius Mizaro archyvas

O nemigą ta ligoninė tik padidino. Matyt, klaidų buvo pridaryta dar montuojant mano smegenų dėžutę. Ne tik kai kurie varžteliai neprisukti, bet ir ištisos detalės užmirštos įdėti. Sakysim, visai neturiu bandos instinkto.

To instinkto neturėjo ir Antanas. Kai jis jau gyveno pensionatuose ar kitaip vadinamose socialinėse įstaigose, jų darbuotojai skundėsi, kad jis su niekuo nebendrauja. Tik sėdi bibliotekoje ir skaito. Antano interesai buvo tolimi daugumai kitų.

Labiausiai jį domino literatūra, ypač poezija. Spaudai, kai prirėkdavo honoraro, atnešdavo ką parašęs paskubomis, kaip ir apie tą narsiausią karį, o prie eilių, kurias labiau vertino, ilgai sėdėdavo galvodamas ir šlifudamas. Žinau atvejį, kai jis tų, kuriuos laikė stipresniais, pluoštą pasiuntė, rodos, į Rašytojų sąjungą. Ir gavo atsakymą, dėl kurio nedavė ramybės man ir kitiems. Viena buvo toks posmas:

*Ruduo lapus ant kelio kloja,
Kelija tėviškės laukais.
Tu mažas, gležnas čia bėgiojai
Linų akutėm ir plaukais.*

Atsakymą atsiuntęs Vytautas Rudokas atsiliepė griežtai: linų plaukai gali būti, o akutės – ne.

Visiems mums, kuriems rodė šį atsakymą, tos akutės atrodė geras įvaizdis. Bet su Vilniaus korifėjais nepasiginčysi.

Išspausdino eilėraščių Antanas nedaug. Geriausiai prisimenu pavadinimą „Prie Machtumkuli kapo“. Prie to kapo jis pats buvo apsilankęs. Man ir Vytautui dažnai kalbėjo apie Centrinės Azijos tautas ir jų literatūrą. O atvykusi į Vilnių turkmėnų rašytojų delegacija ieškojo Antano Dinsmano kaip pirmojo jų poezijos vertėjo į lietuvių kalbą. Deja, Antanas tada gulėjo ligoninėje, rodos, Pažaislyje. Nuvažiavęs pas jį Jokūbas Skliutauskas, pats būdamas gydytojas, nutarė, kad sergančiam Antanui, esančiam nekokios būklės, su svečiais susitikti neverta.

Vėliau proza Antanas pradėjo rašyti lyrines legendas, kurių keletą irgi išspausdino.

Kai susipažinom, Antanas jautėsi visai neblogai, buvo kupinas kūrybinių ir kitokių gražių planų. Neilgam buvo išdarbinęs korektoriumi redakcijoj. Ilgai klajodavom po Biržus vakarais, patyrėm romantiškų nuotykių, tik jų pasakojimas užimtų per daug vietos. Bet sveikata jam vėl ėmė blogėti, ir jis norėjo pabandyti gydytis Rygoje, kur ir aš bandžiau. Važiavom abu į Rygą, kur jis greit rado bendrą kalbą su mane įtaisiusiu į ligoninę gydytoju ir vėliau pats buvo priimtas.

Tos pirmosios kelionės pabaigoj ant jo net kiek užpykau. Gydytojas Antanui įsakmiai patarė mesti rūkyti. Šis pažadėjo, vėliau naktį, iškilmingai atsisveikindamas ir mojuodamas ranka, nuo tilto vidurio ėmė dar apypilnį pakelį papirosų „Belomorkanal“ į Dauguvą. Ir kurį laiką iš tikro nerūkė.

Kitą dieną reikėjo sėsti į autobusą. Bet norėjosi ir valgyti, o pinigų abiem beveik nebelikę. Aš pasiūliau: nusipirksim bilietus, o už likusius užvalgysim. Antanas sutiko, bet mano idėją patobulino – čia pat turgus, nueisim, vaizduosim ragaujančius ir prisivalgysim. Aš siūliau eit prie dešros, bet jis ir vėl idėją patobulino – reikia pradėti nuo daržovių. Prieina Antanas prie raugintų kopūstų, paima truputį, pakramto,

paskui jau didelį žiupsnį meta į burną. Aš po jo lyg irgi taip darau, bet mane nuveja. Taip pat buvo ir su dešra, ir su sūriu. Jau autobuse liūdnai pasakiau, kad likau alkanas.

– O aš pavalgiau, – išdidžiai sako Antanas. Turėta jo ir aktorius gabumų.

Autobusas apie pusvalandį stovėdavo Iecavoj. Prie pat stotelės buvo kavinė. Antanas pasiūlė tenai nueiti. Ką gi, sakau, ten veiksime, pinigų tai neturime? Pasižiūrėsim – neatstoją Antanas.

Įeinam. Jis tuoj prie bufeto, užsako du bokalus sausvynio ir pripiltus liepia man nešti ant stalo. Pats prie jo dar neina, o paprašo bufetininkę atsverti kilogramą saldainių. Būsią brolio vaikui (ar vaikams) „gastinčių“ – taip man paaiškina. Ir išsitraukia iš švarko kišenėlės dešimtinę. Kai jau prie stalo pradėjau prikašioti, jog dar turėjo pinigų, tik vaizdavo nebe-turintį, jis rimtu veidu pasakė labai teisingą frazę:

– Reikia mokėti gyventi.

Gal jis ir būtų mokėjęs, jei ta tarybinė kariuomenė jam nebūtų sveikatos atėmusi.

Aš po Biržų dirbau Pasvalio, vėliau Šiaulių laikraščiuose, bet Biržuose laikiau pas šaunius žmones nuomojamą pigų kambariuką. Antanas pastovesnės gyvenamosios vietos neturėjo, neturėjo ir jo sesuo pedagogė, kurios vardą užmiršau. Bet vėliau ji apsigyveno pas pasistačiusią savo namą draugė dantų gydytoją. Ten atsirado vieta ir Antanui.

Tačiau prasidėjo nesusipratimai. Antanas vieną dieną atėjo, pasiėmė į rankas laikraštį ar knygą ir nenusirengęs atsigulė savo lovoje. O kojas su visais batais užkėlė ant tos lovos galo. Abi damos tai palaikė pasaulinio masto kiauulyste ir pakėlė triukšmą. Nepatiko joms ir kai kurios kitos Antano manieros.

Toliau – gražiau. Antanas susirado merginą. Bet sesuo pradėjo jį atkalbinėti, aiškindama apie nekokią tos merginos reputaciją. Ir, kaip pasakojo iš kažkur viską žinanti Vytauto Valionio motina, ta sesuo įsitikinusi, kad ir vyro negaunanti dėl to, jog turi psichiškai nesveiką brolių.

Kartą, kai aš buvau atvažiavęs į Biržus, jis atėjo anksti rytą sužvarbęs ir išpasakojo savo bėdą. Visą naktį vaikščiojęs po miestą. Pagalvojęs, kad galiu būti namie, bet, žinodamas, jog aš prastai miegu, nenorėjęs trukdyti. O sesuo jo nebepriimanti. Damos pateikusios sąlygą – jei iki dešimtos vakaro negrįš, durys bus užrakintos. Ir žodį tesėjusios. Ta jo mergina gyveno kitame miesto gale, ir koks normalus kavalierius, ypač vasarą, dar nenusileidus saulei, eis namo?

Daviau tada jam savo kambario raktą. Kai atvažiuodavau, rasdavau jį ką nors skaitantį, o kartais ir kai ką parašiusį. Bet sykį radau du – jį ir jo mokyklos draugą Feliksą. O ant stalo dvi „bombos“ – taip tada vadino didelius pigaus vynokšlio butelius. Žinojau, kuo tokie dalykai Antanui pavojingi, supykęs liepiau abiem dingti ir atėmiau raktą. Bet nebeprisimenau, po kiek laiko sutiktas Antanas prisiekinėjo alkoholio nebeimsiąs, ir raktą jam vėl daviau.

Tada tarp Vilniaus ir Biržų kursavo lėktuviukas. Atskridau, jau ėjau į namų pusę ir sutikau Antaną. Girdįs balsus. Ilgiau laukti nebegalįs, jau susitaręs su ligonine ir skrendąs į Vilnių. Greit grįžti nesitikįs. Ant stalo man palikęs, ką norįs išsaugoti, o raktą atidavęs šeimininkei.

Literatų sambūris Biržų rajono laikraščio redakcijoje. Iš kairės į dešinę: pirmas – Petras Vasiljevas, trečias – Jonas Strielkūnas, penktas – Antanas Čalnaris, septintas – Antanas Dinsmanas. Viliaus Mizaro archyvas

Ant stalo gulėjo krūva gražių jo braižu parašytų legendų ir eilėraščių. Bet kambary buvo bjaurus kvapas. Apsidairęs ant grindų pamačiau gal dešimt išgertų butelių. Supratau – vėl buvęs Feliksas.

Per kelerius bendravimo su Antanu metus po bokalą sausvynio paėmėm tik tą vienintelį kartą, grįždami iš Rygos. Redakcijos kampiniame kambarėlyje, pas Vytautą, susirinkdavo irgi ne blaivininkai, bet Antanas taurelės nepaliesdavo. Tačiau, užplūdus buitinėms bei kitoms bėdoms ir liūdnoms mintims, matyt, neišlaikė.

O Antano paliktų tekstų neišsaugojau. Keisdamas butą, savo, jo rašinius ir kitus svarbesnius popierius sukroviau į mamos kraičių skrynį, kurią darbininkai įtempė į rūšį. Tegu, galvojau, guli, kol butą paremontuosiu. Rodos, sutvirtinau duris ir sudėjau geras spynas, bet plėšikai vis tiek įsilaužė. Išnešė visa, kas buvo, skrynیا irgi liko tuščia, tik dugne – dvi mažos užrašų knygutės su dar mokykloje rašytais eilėraščiais. Nežinau, kam plėšikams prireikė lietuviškai rašytų tekstų, matyt, supakuoti ten buvusiems ir stikliniams daiktams.

Visada prisiminęs jaučiau savo kaltę Antanui, kad neišsaugojau jo rankraščių. Dabar paskambinau į Biržus kruopščiai tekstus saugojančiam Algirdui Butkevičiui. Algis iš tikro rado kelis jo eilėraščius ir atsiuntė vieną, jo nuomone, tinkamą pacituoti – 1965 metų gruodžio 9 dienos „Biržiečių žodžio“ numeryje išspausdintą „Aelitą“. Jį ir pateikiu.

*Į kosmosą kyla žmonijos sparnai,
Į kosmosą – mūsų jaunystė.
Lyg svaigūs žvaigždėtų platybių sapnai
Visatoje žodžiai atklysta.*

*Mus šaukia aukštyn Aelita jauna,
Jos meilės viliojantis žodis.
Ir laikas ateis. Išauš ta diena,
Kai žemės sūnums pasirodys*

*Jos akys, pripiltos švelnumo svaigaus,
Ir rytmečiu žerintis veidas.
O šiandien vien sklinda iš tolio dangaus
Laukimo jos kupinas aidas.*

Bet išsaugojau visą krūvą elegantišku Antano braižu rašytų laiškų. Juose jis rašė apie bendrus pažįstamus, savo tai gerėjančią, tai blogėjančią sveikatą ir apie poeziją. Perskaitęs naujas knygas, vietomis nevengė ir kai kurių tada labai populiarių autorių kritikos. Dabartiniu mano supratimu – objektyviūs.

Savo paties eilėraščius jis laikė silpnais. Bet neprarado kad ir vis labiau mažėjančios vilties pasveikti ir parašyti ką nors vertesnio. Ar būtų parašęs, jei ne stebėtinai nepalankiai susiklostęs jo likimas – gauta kariuomenėje liga, tu, kuriuos vadinam artimaisiais, abejingumas, vėliau pusė šimtmečio vienvietės įvairiose socialinės globos įstaigose? Bet ką žinai – juk ir R.M. Rilke's kūrybos tyrinėtojas jo pirmieji eilėraščiai atrodo silpni.

Kartais gal kiek šventvagiškai pagalvoju: katram likimas susiklostė palankiau – ar anksti mirusiam Vaidotui, ar ilgą, bet liūdną amžių pragyvenusiam Antanui?

Po to išskridimo iš Biržų į Vilnių Antanas į visišką laisvę nebegrižo – gyveno Kelmės, Kėdainių, Šakių rajonų invalidų namuose ar kitaip besivadinančiose panašiose įstaigose. Apalankiau jį tik kartą netoli Kėdainių. Suvalgęs restorane viščiuką „tabaka“, dvi tokias pat supakuotas porcijas, pučiant žvarbiam žiemos vėjui, pėsčias nešiau ir Antanui. Jis sutaršė abi iš karto neatsitraukdamas, gyrė ir sakė, jog tokį pat patiekalą užsakysiąs atvažiuosiančiai seseriai.

Tada ilgai kalbėjom apie bendrus pažįstamus ir apie literatūrą. Rodos, jis prisiminė ir savo dar Biržuose kilusių utopinę svajonę – parašyti atsiminimų knygą pavadinimu „Gyvenimas praėjo pro šalį“. Bet suprato, jog tokios niekas neišleis. Dabar jį gal ir būtų išėjusi.

O sesers, žinojau, jis niekada nesulauks. Kartais susitikdavom, jį padėkodavo, kad neužmirštu Antano, bet pati nė sykio jo neaplankė.

Dar jam būnant Kelmės rajone, jį pakviesdavo prie telefono. Kartą ilgai kalbėjau ir su jo gydytoju. Šis aiškino, kad Antanui tie invalidų namai nebūtini, galėtų gyventi ir vienas, tik arti turėtų būti žmogus, kuris prireikus padėtų. Ilgai siūlė jį pasiimti seseriai ir broliui, bet šie nė karto neatvažiavė.

Sakė, kad Antanas daug skaitęs ir vėl daug rūkęs. Pini-gų rūkalams jam sumetą gydytojai. Sykį pasiunčiau ir aš, o vėliau kelis kartus prisidėjo visa grupė jo bičiulių – Vytautas Valionis, Danutė Balbierienė, Petras Skodžius, Algirdas Butkevičius.

O kartą man kilo idėja – steigti Dinsmano fondą. Sume-sim, kiek kas galim, rasim kambariuką, ir tegu sau gyvena vienas. Jei reikės kokios pagalbos, padėsime.

Tiktai kur? Biržuose jam gyventi pavojinga – daug pažįstamų, ir vėl kas nors pasiūlys buteliuką. Rygoje buvau jį supažindinęs su draugu Uldžiu, kuris jei kartais išgerdavo, tai tik mažą kokio brangaus gėrimo taurelę. Išsikėlus uošviams, jis su žmona Brigita gyveno dideliame keturių kambarių, bet krosnimis apkūrenamame bute. Abu šia idėja susižavėjo – duosią Antanui kambarį, neimsią už jį nė kapeikos, jo pareiga būsianti tik iškūrenti krosnis. Uldis dar tikėjosi, kad Antanas jam bus šachmatų partneris. Jis visus prieš šachmatų tempdavo, bet mano gabumais šioj srity buvau nusivylęs.

Su šia idėja nuėjau ir pas Rafailą. Visi – jis, motina ir brolis – buvo namie, ir motina iš karto pasiūlė: tegu važiuoja, pietūs už dyką jam būsią kasdien. Ji dirbo turguje maisto produktų pardavėja ir vis ką nors valgomo atsinešdavo. Antano ji nė karto nebuvo mačiusi, bet sūnus tiek gero buvo apie jį pripasakojęs, kad jį Antano šaunumu neabejojo.

Bet mano nenormalioje galvoje pasirodė dar viena šios idėjos modifikacija – ar ne geriau jam būtų Vilniuje? Ten jis turys rimtų bičiulių, net plačiai žinomų literatų, su kuriais rastų bendrų interesų ir nenuobodžiautų. Šią idėją išdėsciau Pauliui Širviui. Pas jį kaip tik buvo laisvas kambariukas, be to, Antaną jis labai gerbė ir buvo jam dėkingas už sunkią valandą padarytą paslaugą.

Širvyis iš karto sutiko Antaną priimti, bet, kai vėl atvykau po kokio mėnesio, išreiškė savo abejonę. Pas jį ateiną visokie, atsinešą gėrimus, ir kaip kartu sėdinčiam Antanui neįpils? Šį dalyką jis pavedė mano žinia – kaip aš nutarsiu, taip ir bus.

Bet nė vieno iš šios idėjos variantų neįgyvendinau. Paprašytas vienos solidžiai besivadinančios Vilniaus leidyklos patalkininkauti ir sąžiningai padirbėjęs, vietoj honoraro gavau infarktą. Po jo ir taip turėtos nekokios sveikatos niekada nebeatgavau.

Po ilgos pertraukos, nebeprisimenu kaip, sužinojau Antaną esant Šakių rajone. Esu dėkingas jo globėjoms už informaciją apie jį ir jo nuotraukas.

Šakiai nuo Latvijos, seniai nebeturint savos mašinos, man buvo per toli. Tolokai ir nuo Biržų. Biržietei abiejų bičiulei Danutei Balbierienei, irgi rašiusiai eiles ir išleidusiai jų knygą, buvo kilusi sava idėja – perkelti Antaną į panašią įstaigą kur nors arčiau Biržų, kad galėtumėm jį aplankyti. Bet ją sukritikavau aš: per vėlai! Antanas, kaip ir mes, jau buvom gerokai persivertę per septynias dešimtis, ir tų aplankančių būtumėm tik mudu. Gal dar Algirdas Butkevičius. Visi kiti jau išmirę.

Nebeprisimenu, po kiek laiko važiuojant traukiniu suskambo mano telefonas. Išgirdau pranešimą apie Antano mirtį.

Gyvenimas, beje, visiems pračina. Bet Antanui jis beveik visas praėjo pro šalį.

Vilius MIZARAS